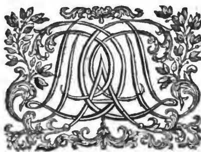
26

ORATIO
HABITA
A P. FRANCISCO PATERNÒ
Societatis Jesu Neapolitano
IN FUNERE
INNOCENTII XII.
PONTIF. OPTIM. MAXIM.
Dum in Templo S. Mariæ Novæ Ordin. Minor. S. Francisci Solemnia illi Justa persolveret
ILLUSTRISSIMUS, AC REVERENDISSIMUS D.
LAURENTIUS CASONUS
Archiepiscopus Cæsareæ, in Regno Neapol. Nuncius Apostolicus
30. Octobris 1700.

Dom. Prof: Neap. Cat. inv.

NEAPOLI, In Nova Typographia Dominici-Antonii Parrino.
Superiorum Permissu.

I quod eſt Funus, ſiqua eſt jactura, cui non unius, aut alterius tantum populi, ſed univerſi quaqua patet terrarum Orbis & lachrymis, & mœrore ſit parentandum, hanc maximè præ omnibus eſſe reor. AA. qua verè Optimum, verèque Maximum Chriſtianæ totius Reipublicæ Principem INNOCENTIUM XII. acerbo nimis, licèt maturo fato raptum nuper dolemus. Licet enim ſi ſua tantùm ſpectare velim in eo rerum, ac temporum articulo deceſſerit, ut credi meritò poſſit ſic eum mori voluiſſe: Dum compoſita inter Chriſtianos Principes poſt tot bellorum diſcrimina conſiliis, votiſque ſuis inſperatâ Pace: dilatato per Hungariam, Tranſylvaniam, Boſniam, Helleſpontum Fidei orthodoxæ Imperio, fixiſque inibi Othomanæ ſuperbiæ terminis, quos nulla in poſterum refigat audacia: propitiata Populis æterni Numinis munificentia, & patefacta per ſæcularis anni celebritatem Cælorum janua: ſumma demum, vivacique ſex & octoginta annorum ſenectute exacta, inter amplexus, & oſcula patientis Chriſti, cujus in terris tam benè vices impleverat placidiſſimè expirantem, tot populorum, tot gentium in una Urbe concurſus funere ita extulit triumphali, ut nihil illi vel in tam integra, longaque vita, vel in tam optabili, piaque morte ad ſummam defuiſſe gloriam videatur. Attamen ſi quæ ſunt noſtra, ſi quæ ſunt Orbis intueor, vel inde maximè dolere cogor, quod quæcumque illi in argumenta ſummæ laudis ceſſere, eadem nobis in acerbiora luctus authoramenta cedere neceſſe ſit. In eo enim uno & Roma ſplendidiſſimum amiſit columen, & Religio integerrimum Aſſertorem, & imperterritum Juſtitia Vindicem, & Pauperes Parentem munificentiſſimum, & noſtra demum Parthenope abſolutiſſimum è ſi-

nu ſuo natum Virtutum omnium exemplar, quod ad gloriam ſuæ Gentis, ad invidiam aliarum & oſtenderet exteris, & oſtentaret. Quidni igitur dolori noſtro laxentur frœna? Præſertim cum è Cælo ipſo non leve ad dolendum incitamentum addiderit Cuſtos fortunarum noſtrarum, & Præſes vigilantiſſimus Januarius, qui ut oſtenderet quantum Orbis, quantum Urbs noſtra præſertim in uno perderet INNOCENTIO, eadem die, eademque hora, qua ille deſperato jam morbo ſupremum trahere ſpiritum Romæ cœpit, concreto hic repente ſanguine, qui conſueto miraculo jam efferbuerat, variataque ad ejus uſque mortem liqueſcendi ratione, abundè ſatis innuere viſus eſt, noſtras illi ſaltem debere lachrymas, cui & ipſe tam luculento ſui ſanguinis obſequio ne dixerim, an impedio? parentabat. Sequimur itaque, Sanctiſſime Præſul, quâ præire voluiſti; tuiſque à prodigiis funeſti licet muneris exemplar, & omen accipimus. Verum ne inani, ac temporario tantùm luctu defunctum proſequi videamur, en hic atratus adſum orator, non modo ut dolorem veſtrum exaggerem, ſed ut perennem quoad potero efficiam; Auguſtam ſcilicet illius Imaginem veſtris inſcribens animis, non mutuatis ab eloquentia coloribus, ſed nuda, ac ſimplici geſtorum ſuorum narratione depictam. Quod equidem abundè conſecuturum me ſpero ſi triplici illum magnarum Virtutum nexu ad Heroica formatum oſtendero, CONSTANTIA nempè, qua ſemper ſibi præſens, verèque ſuus: RELIGIONE, qua ſemper Cælo proximus, totuſque Numinis, CHARITATE, qua ſemper ſui immemor ac totus omnium: Hoc ſanè fiet, ut INNOCENTIUS XII. triplici operum corona conſpicuus, non minus Dignitate, quàm meritis verè Maximus, verè Pontifex, verè Optimus orbi pateat; Maximus quia ſuus, Pontifex quia Numinis, optimus quia omnium.

Nec miremini ſi recens ego à concionatorio ſuggeſtu, ac divinis potius, quàm humanis addictus literis ad id muneris inexercitatus acceſſerim: Si enim omnia in luctu ſqualida, ſqualenti etiam incultaque Oratione tantum proſequi Funus par erat.

NIhil difficilius homini, ut cum Seneca loquar, Principibus præſertim viris, quàm ſuum eſſe: quotus enim quiſque illorum eſt, quem aut proſpera non extollant, aut adverſa non frangant, aut ardua inopinato occurſu tranſverſum non agant? Si nimium Fortuna arriſerit ſuperbo illicò faſtu, & inani arrogantia tumidi nihil minus in ſeipſis quam ſeſe noſcunt; & quaſi hominem jam exuerint, propemodum inter Numina cenſeri volunt: ſi verò nimium vel per ardua, vel per adverſa Fortuna ſæviat, ingruente veluti tempeſtate fracti amiſſo rationis clavo hàc illàcque feruntur, nec ſibi conſtant. Ea enim imbecillæ mortalitatis noſtræ conditio eſt, ut quicquid inſolens, quicquid immodicum vel præter ſpem, vel præter modum acciderit, inſueto oneri impar difficil-

limè

limè ferat. Quanta itaque INNOCENTII gloria censenda est, qui utraque Fortuna major semper sibi præsens, semperque suus, nec ridenti unquam arrisit, nec iratæ succubuit? Deo interim illum, vel inde à puero, velut Aquila pullum, utriusque ictibus exponente, ut omnia vel adversa, vel secunda, vel ardua irretorto despicere oculo assuesceret, ac talem sibi pararet animum, qualis universo Christiano Orbi, quem ejus humeris jam destinaverat, sustinendo sufficeret. Non ea mihi mens est, AA. ut vos per singula vitæ ejus momenta circumferam; nam quis præclara tot annorum gesta aut memoria assequi, aut oratione complecti posset? præsertim cum in ipso congesta videam quotquot dispersa miramur in aliis, & quæ divisa beatos efficiunt collecta habeat: plurima itaque, ne modum excedam, de industria prætermittam; reliqua libare potius, quàm exornare contendam, ut quantus fuerit INNOCENTIUS vel inde discatis, quòd nec se toto indigeat ut verè Maximus pateat. Age verò, si ejus primordia spectare volumus, quò ultra progredi, ut ejus tentaret animum Fortuna poterat, aut quid ipse fortius agere, quo invictum virtutis suæ robur ostenderet? Dederat quidem illa ANTONIO PIGNATELLO (id enim nominis privato fuerat) dederat, inquam, ex ea nasci Familia, in qua nihil unquam mediocre, ac sine discrimine tot probati, quot geniti: scilicet ne ad tam magna ituro nobilissimi inter vos Generis deesset claritas. Dederat ex Ducibus Andriæ parem materni sanguinis amplitudinem, ut gemina Parentum gloria geminatis veluti stimulis ageretur ad maxima: Dederat eximias corporis, animique dotes, ac veluti virtutum semina, quo vel in puero excelsæ indolis specimen dignosci posset: cumulaverat demùm hæc omnia hæreditariis, ac perquàm amplis Minervini Principatus fascibus, divitiis, patrimonio; quo nulla deesse viderentur ad summos conatus opportuna subsidia; & ut verbo absolvam, quicquid illecebrarum, ac lenocinii Fortuna poterat in unum contulerat, fortasse ut irretiret, ac vinceret. At quid ad hæc INNOCENTIUS? numquid incautus blandienti succubuit? numquid subdola ridentis incitamenta ad libertatem, ac vitia deflexit unquam? Imò verò se ipso major, verèque suus eò usque hæc omnia infra se duxit, ut uni tantum servire modestiæ, virtutique coegerit: quantus enim in illo, quàm generosus vel inter maximas opes divitiarum despectus? quantus inter voluptatum illecebras integerrimi pudoris amor? quanta in sui corporis, animique cultu vel mixta modestiæ gravitas, vel gravitati humanitas, vel humanitati continentiæ, & honestatis significatio? planè ut affirmare liceat tanta fortunæ munera ad hoc unum illi profuisse, ut ejus animi virtus inter tot decorum ornamenta spectanda magis, & pulchrior sobolesceret. Nec alio sanè cultu, quàm splendido isto virtutum syrmate innotescere primùm Orbi debuerat INNOCENTIUS, ne ab inclyta majorum

suo-

ſuorum vel gloria, vel inſtitutione deflectere videretur; præſertim cùm duos illos non ſine Numine ſibi datos numeraret Avunculos, magna ſanctitatis nomina, ac geminum Urbis noſtræ, noſtrique ſæculi ornamentum, Aloyſium nempè, & Vincentium Carafam, alterum præclariſſimi Caſinenſium Ordinis, alterum minimæ Societatis meæ Antiſtitem optimum, qui omnibus virtutum numeris abſoluti eximiam ejus indolem ad Pietatem, ad Religionem, ad Innocentiam, de qua ipſi tàm benè merebantur, excolerent; ſuiſque veluti manibus ita effingerent, & efformarent, ut in ſupremo Eccleſiæ Solio, cui jam deſtinatum divino, ut ferunt, afflati ſpiritu præſenſerant jamdudum, & prædixerant, exponi meritò poſſet, & adorari.

Sed quid ego in his conſtantiæ ſuæ primordiis, ac velitationibus immoror, cum acrior fortunæ pugna juſtiorem illi triumphum inſtruat? Viderat hæc Adoleſcentem optimum tot blandientis lenocinia animi ſui firmitate ſuperantem, & indignata ſe vinci, ſubitò, quod ſui moris eſt, in iram verſa toto ut ajunt bello, totoque furoris ſui apparatu pugnare iterum voluit, ut expugnaret: At quo impetu Deus bone! Si quicquid larga manu contulerat, tot inclyta familiæ decora, tot ornamenta antiquæ Dominationis, & gloriæ, veluti è Cælo tacta ita momento temporis everſa voluit, ut deperdito Minervini Principatu, diſtractis opibus, omnique cenſu in æris alieni ſolutionem dilacerato, ſaltem inter domus ſuæ ruinas iratæ cedere aſſueſceret; ſentiretque ſe infra privatam ſortem ejus manu dejectum, cujus munere ſupra magnatum conditionem fuiſſe nuper videbatur. Quo quid gravius, per veſtram fidem, quid moleſtius, quid magis Viro Principi intolerandum, præſertim cui præteritæ guſtus felicitatis, præſentis ærumnæ ſenſum acueret, ac geminaret? Sed nuſquam aliàs, ſi vera fateri volumus ſe ipſo major, verèque ſuus apparuit INNOCENTIUS, cùm ea pectoris, animique conſtantia ſævientem hanc malorum procellam exceperit, ut ipſa quæ immiſerat Fortuna ſuſpiceret: Tàm ſubitam enim, ac tàm deplorandam domus ſuæ cladem adeò erecta cervice pertulit, ut nihil Fortunæ iratus, uni Numini referret acceptam: hoc parùm eſt: adeò irretorto deſpexit oculo, ut nec ſentire penitùs videretur: hoc etiam parum: adeò demum à ſe diſſitam, ac prorſus alienam duxit, ut quamdiu vixerit ne meminiſſe quidem ſit viſus, niſi ſemel tantùm, non ad doloris ſignificationem, ſed ad virtutis obſequium; cum enim hic Neapoli jam Purpuratus Antiſtes inter nos degeret, facta cum amiciſſimo ſibi capite de Eccleſiæ ſuæ cenſu, illuſtri commemoratione: En, inquit, quanta in immeritum largientis Dei munificentia! duodeviginti millia annui redditus familiæ meæ ruina amiſeram; tantumdem prorſus ex ſuo nunc Ærario repoſuit mihi Numen; ſcilicet ut haberem à Sponſa, quæ fruſtra ſperaveram à Parentibus: Sed quanta

ta

ta quanta hæc sunt unis mecum Pauperibus servire par erit; nam quæ à Sponsa sunt dotes in filiorum jura cedere lex ipsa jubet. O vocem constantissimæ pietatis, veræque fortitudinis indicem, quæ nec amissis fractum, nec acceptis lascivientem ostendit! dignam sanè, quam sibi posceret Roma, ut universo Christiano Orbi ipsa, quæ Caput est sanctiora funderet, & loqueretur oracula. Et habuit sanè Roma, sed si fas est dicere, serò nimis, ac tardiùs quam par erat: Ipso interim magnam terrarum partem diversis munerum officiis percurrente, ut suis veluti oculis quem recturus erat Orbem lustraret, & inclyta ubique constantiæ, virtutisque suæ figeret monumenta. Excepit enim illum ut Fidei Quæsitorem Melitensis Insula; & subito nodum obtulit, cui verè ipso opus erat vel Ædipo ut extricaret, vel Alexandro ut scinderet: utrumque præstitit INNOCENTIUS, & scidit enim nodum, & extricavit tanta animi dexteritate simul, ac firmitate, ut universus ille clarissimorum Equitum Ordo uni ipsi assertam tranquillitatem, splendoremque suum referentes ituram ad posteros memoriam excitarint, quo tanti Nominis, tantique meriti fama non exolesceret. Excepit Pontificium Legatum Etruria; & jacta inter Italicos Principes discordiarum semina in maximum, ni obsisteretur, evasura discrimen, tàm acri, tàm opportuno consilio, solertique manu compescuit, ut ipse qui primus cesserat Ferdinandus, velut hominem è Cælo delapsum veneraretur. Excepit ad majora jam factum Polonica Regia; & quantam ibi excelsi, sibique constantis animi laudem adeptus est vel cùm distracta Magnatum obsequia Casimiro tunc Regi conciliaret; vel cum discissos à Romano Capite Antistites ad orthodoxam unitatem adduceret; vel cum errantes à fide Armenos ad integerrimæ Religionis leges revocaret? quasi jam tùm ad Summi Pastoris curam, quæ sibi debebatur, proluderet, qui dissipatos tot ovium greges in unum undique ovile cogeret. Excepit demum suprema Christiani Imperii, ac Leopoldi Cæsaris Aula, quæ virum quâ ætate gravem, quâ Generis claritate conspicuum, qua gestorum suorum fama illustrem devenerata, omnia illi fausta, summa omnia, omnia, ut ita dicam, jam Purpurata jure merito acclamabat. Sed quis crederet, ubi summa expectabatur, ac propè tenebatur Fortuna, ibi nullam INNOCENTIO fuisse? nullam dixi? imò totam, sed infestam, sed iratam, sed ad extremum usque pugnacem: Etenim post tot exantlatos prò Christiano nomine, ac dignitate labores; post tot in Ecclesiam, Romanumque Senatum merita; post tot Pontificum splendida satis, ac speciosa suffragia, quippe qui ab Urbano inauguratus; ab INNOCENTIO inter Legatos adlectus; ab Alexandro ad altiora immissus, ab ipso demum Clemente in eo rerum, ac munerum fastigio constitutus; dum debitam promeritis lauream opperiri videbatur, Romam ex improviso revocatus, ad extremos Italiæ fines pro-

gredi

gredi coactus est; eademque manu, qua & Regnorum, & ipsius nuper Imperii tot arcana, tot momenta tractaverat, Lyciensis Ecclesiæ infulas, quasi industriæ suæ satis superque pares, regendas accipere. Fuit hic invictissime Pontifex postremus irascentis fortunæ impetus, quo animi tui firmitatem arietare, ac dejicere conabatur; sed fuit idem pulcherrimum, ac summum virtutis tuæ specimen, quo non modo adversa furentis arma, sed & te ipsum vincere visus es. Qualis enim, Deus immortalis! quantusque fuit triumphus ille, cum inter dolentis populi voces, inter amicorum querelas, inter convicia, quæ tui causa in Fortunam jactabantur, unus ipse quasi nihil in te illa peccasset, erecta fronte, sereno vultu, animoque ad cælestem prorsus tranquillitatem composito infortuniis ipsis insultare videbaris? tua enim vox illa inter amicos fuit, ea te expetita dudum opportuni secessus otia cælestis muneris loco ducere, quo scilicèt liberius aliquando & Cælo ipso, & te integro frui posses. O animum flecti nescium, ac plusquam triplici virtutis ære munitum! cui tandem Fortuna ipsa tot victoriis domita, & arma penitus cederet, & sese imparem fateretur! & cessit quidem illa, seque imparem professa est; dum in reliquum vitæ spatium, quasi firma, stabilique pace composita, blandientis in morem, ea omnia festinato obsequio in INNOCENTIUM contulit, quæ tamdiù irata negaverat. Quam tamen ego pacem utpotè constanti, diuturnaque virtute partam, illustriorem qualibet victoria reputo; nam ubi hostis ex reverentia provocare non audet, plus est non pugnare, quām vincere.

Verum enimverò non ea omnia pax ista abstulit, in quibus animi sui firmitatem ostenderet INNOCENTIUS, & exerceret; nam si defuere in posterum adversa quæ vinceret, superfuere tamen ardua quæ superaret. Qua quidem in re, ut quæ sentio paucis complectar, hac una de causa duos inter se INNOCENTIOS, Undecimum videlicet, ac Duodecimum tàm proximo dissitos intervallo Deum voluisse existimo, ut ex arduis multa, quæ ille verè optimus Ecclesiæ profutura, afflante Numine conceperat, sed morte raptus non adhuc effuderat, Hic animi sui firmitate ad maturitatem perduceret, & Orbi pareret: Eoque fieret ut coactis veluti in unum copiis fœderata virtutum agmina promoverent, & alter firmissima vitæ suæ Sanctitate, alter sanctissima Firmitate conspicuus in unam ambo perfectissimi Pontificis Normam coalescerent, quæ cæteris in posterum exemplo foret. An forsitan incerta proferre videor? at ipsa certè amborum gesta loquuntur. Noverat ille quantam Pontificio Nomini labem vel inter blaterantes hæreticos, vel inter culpantes quandoque Catholicos inussisset nimius Cognati sanguinis amor, & profusa in Propinquos liberalitas; eique malo opportunam ut faceret medicinam jam animo conceperat suo, & documenta posteris dare

quæ

quæ sequerentur, & legem insuper ferre, quam non rescinderent. Dedit igitur quæ Orbis miraretur exempla, dum spectantissimum Nepotem suum in tanta voluit summi Principatus vicinia Privatum agere: sed vel pro rei, vel pro temporis difficultate cautior nulla demum sancire id lege tentavit. Hoc itaque noster præstitit INNOCENTIUS, qui excelsa secutus exempla & nulla tangi Affinium cura voluit, & mansuram in posterum legem fixit, quam ne unquam refigerent universum Purpuratorum Senatum in sua jurare verba enixè compulit. Noverat ille quantum commendationis & gloriæ Vaticanæ Aulæ adimerent venalia Pontificiæ Quæsturæ Munera, quibus ipsam non suo lumine proludi videbatur ad Purpuram: & ad omnem integerrimæ religionis curam intentus, jam statuerat prompta, fortique manu hanc labem eluere. Sed quod ille tàm benè conceperat, quasi demandata sibi provincia Hic noster effecit; qui firmo, stabilique decreto, ut ostenderet se nonnisi virtutum, ac meritorum pretio impertiri Dignitates, reddito emptoribus ingenti auro, augustissimam illam Supremi Antistitis Regiam ea nota purgavit. Postremò, ne nimius in hac re videar, Noverat ille quam blando, personatoque ad risum vultu mortiferum oculis, animisque venenum infunderent publica Comædorum Theatra; & ut improbo, dulcique malo occurreret, nescio quid ingens conceperat animo, quo pestem illam à Fidei Metropoli eliminaret: veruntamen moderato prò tempore consilio contentus fuerat ea omnia per bacchanales etiam ferias damnata proscribere; sed opportunior alter successit INNOCENTIUS, qui inflexa firmitatis constantia, & damnata proscripsit iterum, & nequicquam populari licentia reclamante, Actores exegit, Theatra diruit, Aulas demum ipsas, & Atria disjecit, quasi adhuc parietes peccassent, quæ illi peccaverant, eademque severitatis censura & Histrionia, quæ placuerat, & saxa, quæ admiserant notanda essent. Quidni igitur post tot inconcussi pectoris documenta verè Maximum, verèque suum INNOCENTIUM dixerim, si per prospera, per ardua, per adversa jactatus semper sibi præsens humanis affectionibus major eminere visus est, ac toto vertice supra fuit?

At ita sanè, si vera fateri volumus, supra humana omnia extare debuerat qui Pietate, qui Religione, qui incorrupta morum Integritate jam ad supera transtulerat animum, totusque Numinis erat. Et ò, quam ingens hic, quàm latè patens novæ iterum laudationis campus aperiretur in quo mea effundi, & exultare posset oratio, nisi in arctas temporis compulsus angustias ea cogerer vix verbo tangere, quæ in aliis & mirari, & exornare maximè possem? tangam itaque prout potero; sed quæ primùm, quæ postremùm hic tangam, cum tanto simul Virtutum numero mea obruatur oratio, ut à qua potissimum exordiri, & in qua tandem conquiescere possit ignorem? An præcocem laudabo Adolescentis Pietatem, qui à Sanctissimis Avunculis omnem edoctus re-

ligionem, ità cæteris ad christiana munera præire gestiebat, ut in Collegiis, ac Sodalitatibus nostri Ordinis, in quibus & pueritiam, & juventutem exegit, inter domestica virtutum exempla numeraretur? An adulti spectatissimam in animi sui cultu sedulitatem, qua olim factum ut ubique locorum, præsertim Florentiæ & Insularum honore, & Pontificia legatione conspicuus, quà pedes adire templa, quà publicas frequentare preces, quà dissimulata Muneris majestate nocturnis populi flagellationibus immisceri non erubesceret? An ejusdem jam Principis, jam purpurati Modestia, Frugalitas, Temperantia, quem scilicet non puderet pannosis sub purpura tegi vestibus quò plura superessent quæ in pauperes erogaret? qui ea tantùm gulæ tribueret, quibus non pompæ, non speciosæ ventris insaniæ, sed uni corporis necessitati serviret? qui ea demum domi suæ suppellectilis ornamenta vellet, quæ honoris gradus, non quæ fastus ambitio posceret; satis superque ornatas ædes prædicans, quas una Numinis gloria, & integra domesticorum disciplina commendaret? At leviora sunt ista quàm ut in summæ religionis Principe velut rara, velut excelsa mirari debeam: Majora certè supersunt, quæ vestram sibi, meamque prædicationem jure merito vendicant. Quantum enim supra communem hominum sortem reputandum est, quod INNOCENTIUS inter tot dissita Nationum ingenia, inter tot licentioris Aulæ incitamenta, & sæculi lascivientis lenocinia, ea qua erat & rerum copia, & corporis robore, & formæ venustate spectabilis, tanta semper, ac tam sollicita Continentiæ, & Castimoniæ cura per integram ætatem vixerit, ut difficillimam hanc in viro Principe laudem sit assecutus, ut esset scilicet Pudicus, & crederetur? quod sanè etsi ubique gentium omninò rarum, Romæ tamen pro miraculo propemodum habendum est, oculatissima nimirum Urbe, omnium gnara, nihil reticente, ac semper in altiori fortuna deteriora quæque vel fingente, vel suspicante: numquam enim tantæ sibi laudis præconium asserere potuisset INNOCENTIUS, nisi & agendi cautione, & loquendi modestia, & oris totius verecundia, quæ undique pudicitiam spiraret, venenatis livoris oculis omnem vel fingendi, vel criminandi aditum præclusisset.

Age verò quanta in ipso, quàm officiosa, quàm pia summi Numinis reverentia? quanta in ejus cultu Vigilantia, Sanctitas, Sollicitudo, Munificentia? quanta & in ore majestas, & in animo religionis sensus, & in præcordiis ardor, vel cum Privatus ad aras faceret, vel cum publico ritu celebraret solemnia? Vidi ego AA. vidi illum dum Romæ eram (nec temperare lachrymis potui) cum in humeros elatus ad Pontificia peragenda sacra procederet, tota mente nedum toto vertice supra homines assurgentem; procero corpore, augusta fronte, oculis dulci quadam severitate nitentibus, totoque vultu ad modestiæ, & gravitatis nor-

normam composito ; aurato insuper Syrmate , ac distincta gemmis Tiara insignem , verè Vicariam in terris Numinis majestatem referre : eoque spectaculo veluti cælesti quadam scena incredibili & voluptatis, & venerationis sensu perfusus, en , ajebam, quàm benè conveniunt , & in una sede morantur Majestas, & Numinis amor! quam benè corpori respondet animus, & animo vestis ! par enim erat ut qui jam animo per tot virtutum experimenta Deum induerat, Deum pariter sublimi corporis habitu, ac dignitate referret : ò Numen! Verumtamen non omnes Numinis partes hac una illum vel Pietate, vel Majestate implere dixissem , nisi etiam iratum referre nosset, & sua , cum res poscerct, in peccantes torquere fulmina . At quis in hac parte vel animo, vel manu promptior INNOCENTIO ? qui ad omnem Justitiæ legem factus, unique semper Cæli normæ addictus , nullibi unquam grassari scelera passus est , quin sua veluti fulmina diligenti manu immitteret . Vidit Romæ Privatorum quandoque jura per summam injuriam à Potentioribus opprimi , qui gravissimo alieno ære contracto , nec de minima quidem solutionis cura solliciti Creditorum suorum lachrymis insultare videbantur ; dum interim illi emptis veluti ære suo ærumnis, & paupertate non sua premerentur : Exarsit graviter æquissimus justitiæ vindex, & ut injustæ amborum sorti succurreret jussit illicò ipsa Principum jura in privatorum commoda cedere ; ut & illi gravissimo debitorum onere , & isti indebitis miseriis levarentur : nec ante destitit quin sua jussa & rata viderit, & perfecta . Vidit effronti quadam impudentia non jam occultè , ac furtim in sola domorum penetralia , sed in ipsa propemodum Judicantium Fora Munerum licentiam irrupisse , quæ & Justitiam venalem faceret , & legum corrumperet innocentiam : Exarsit, & in hæc Sanctissimi Juris dehonestamenta ne dixerim an adulteria ? tàm acri damnationis Diplomate, tantisque dirarum comminationibus invectus est , ut ex altissimo illo suæ Dignitatis veluti Cœlo verè fulmina non verba jacere visus sit. Vidit in ipsa etiam Templorum adyta , simulata Religionis imagine, theatralem quandam insiluisse cantionum lasciviam , qua musica hymnorum solemnia consuetis in scena modulis canerentur ; solerti scilicet humani hostis commento, ut inter ipsa sacrorum mysteria , & supplicantium Deo vota, audita olim fabularum obscœnitas supplicantibus ipsis rediret in mentem : Exarsit integerrimus religionis assertor, & ut hanc animorum pestem à sua saltem Roma, utinam & hinc ! prorsus eliminaret, excusso censuræ fulmine cavit in posterum ne ullæ in solemniis cantiunculæ præter sacra Davidis carmina, compositis ad Christianam pietatem numeris canerentur . Sic ille uni semper addictus Numini, per Fora, per Templa, per Domos ipsas sollicitudinem, curamque suam circumferebat, ut omnia sine labe pura ubi Deo adduceret.

Quid itaque mirum, si ut par pari redderet, tantæque integerrimi Viri industriæ responderet Deus ea demum, &c; quidem rara, ac splendida intra sui Pontificatus fines liberali manu concluserit, quæ ad plura illustranda sæcula suffecissent? tanta enim, ac tam magnifica, si vera perpendimus, in hanc extremam deficientis sæculi periodum congesta vidimus, ut si quis mente pervolvat, non decennium, sed ævum putet. Quantum enim commendationis, & gloriæ suo nomini afferet, quod ipso Ecclesiæ clavum moderante, cum totus propemodum Christianus Orbis iratis bellorum fluctibus agitaretur, placidissima ex improviso Tranquillitas, & alta Pax, cum minimè speraretur effulserit? Et quod caput est, eò illustrior, ac miranda magis effulserit, quod nullo nisu, nullo minarum impetu, nullis agitationum conatibus, sed sola vel mandantis, vel exhortantis voce sit parta: quasi verò demandata sibi à Christo Servatore provincia, dormienti similis imperaverit ventis, & Pax emerserit: quo sanè factum ut non humana, sed divina prorsus opera, imò ex ipso Dei sinu ad Pontificis sui vota in nos effusa credi merito debeat, uniqueipsi quanta quanta est acceptam referre cogamur.

Quantus, (in nullo enim immorari decrevi, sed cuncta cursim raptimque delibo, ne præscriptas temporis leges prætercam) Quantus inquam, novæ laudationis & gloriæ accedit cumulus, quod Lutherana Hęresis, pestis nempè illa, ac furiosa animorum Erynnis post tot illatas romano nomini clades, post tot inflicta orthodoxę fidei vulnera, post obduratam per duo propè sęcula rebellionis audaciam, tandem quasi invenisset aliquando cui manus daret, in Serenissimo Saxonię Duce, hoc est in suo olim primęvo capite ad INNOCENTII pedes acciderit? & quod maximè mirum est, inter illos ipsos ad quos venerabunda acciderat pedes Polonicum sibi Diadema & invenerit, & firma, fidelique manu aptaverit? ita scilicet satagente Divini Numinis Providentia, ut ipsimet intelligerent Eterodoxi, Romana Dogmata non tyrannicam animorum servitutem, ut perperam effutire consueverant, sed veram esse ingenuę libertatis tesseram, verique imperii documentum; cum etiam Augusto ipsorum Principi ad Romani Antistitis pedes accidisse Regnasse fuerit, & in Coronę authoramentum cesserit ejurata perfidia.

Quanta iterum splendidi nominis, novæque laudis accessio, quod magnus ille Moschorum Dynastes & bellica insignis gloria, & aucto nuper imperio jam timendus; licet religione non minus quàm regionibus à Roma dissitus, integerrima tamen, sanctissimaque INNOCENTII fama permotus vel deposita, vel sequestrata barbarie ornatissimam illi legationem destinaverit, qua & Numinis majestatem in sua veluti Imagine adorare videretur, & exquisitis sibi muneribus promereri? & quod maximè rem exaggerat, id egerit non avitæ, errantisque fidei suæ odio, quam ejurare piaculum

om-

omnino duceret , sed sola tanti Nominis reverentia , & excelsa Pietatis specie, quam in tanto Hierarca venerabatur . Quo sanè patuit quantum Ecclesia, quantum orthodoxa Religio suo deberent Innocentio , qui intacta morum suorum Sanctitate, etiam ab hoste venerationem illis, & obsequia conciliaret.

Postremò , quantum augusti decoris additamentum , quod Magnus ille imperio , sed major pietate morum Etruriæ Dux hoc ipso lustrali criminum anno , qui ultimus INNOCENTIO fuit, Romam dissimulata Majestate peregrinari voluerit , quo tanti viri & Sanctitatem coram intueretur , & intimo frueretur alloquio & expetito diù satiaretur aspectu ? Novi equidem, Sereniss. Princeps, tuum illum ad Urbem accessum triumphi loco fuisse ; quamvis enim privato habitu Principem occultare conabaris , Excelsæ tamen frontis , Regiique oris Majestas ita se se prodebat , ut inter affluentium populorum plausus , inter Purpuratorum gratulationes, inter Cælitum ipsorum gaudia , non peregrinando incedere videreris , sed triumphando . Novi quanta gestientis animi lætitia perfundereris vel cum Augustis Apostolorum liminibus Augustus ipse affusus procumberes ; vel cum Sacros Divorum invisens cineres , quibus jam tanta donaveras , gratias simul ageres , & acciperes , vel cnm in Canonicorum Senatum adscriptus linea indutus veste Servatoris effigiem plaudenti populo venerandam exhiberes, coæquatus nempe in hac parte Cæsaribus, cum id honoris officium nonnisi Carolo primum V. Uladislao deinde Poloniæ Regi tributum olim historiæ referant : sed quod maximè votorum tuorum summam implevit hoc unum fuit , INNOCENTIUM vidisse, INNOCENTIUM adorasse , INNOCENTIO profusis ubertim lachrymis procubuisse : tanta enim virtutum ejus, ac Sanctitatis imago animo tuo oborta est , ut demortui postmodum Cor amplissimi muneris loco tibi posceres , ut auro , gemmisque ornatum inter sanctiora Regiæ tuæ decora collocares . Quod quidem tanti Principis divinarum rerum ęquè ac humanarum peritissimi de INNOCENTIO judicium prò summa laudum ejus coronide habendum est ; numquid enim addicta adeò venerationis officia vel viventi, vel emortuo tribuisset , nisi conjectis in intimum illius animum oculis, ipsa propemodum Pietatis manu elaboratum, Totumque Numinis perspexisset?

Sed jam publica Populorum vota exprobrare mihi videntur quod suum sibi quà Principem , quà Antistitem , quà Parentem huc usque negaverim , eumque vel uni Sibi, vel uni Numini addixerim cum totus omnium fuerit. Audio : nec sane pœnitet quod in extremam usque orationis meæ partem hanc INNOCENTII laudem , quæ fortasse prima videbatur, distulerim ; Nam quæcumque ille excelsa , Magnifica , vereque Regia vel in Pauperum , vel in totius Reipublicæ commoda , & ornamenta confecit ; quo magis communem hominum sensum , & expectationem superasse vi-

videntur , eo minus aſcitos eloquentiæ colores expetunt , nec indigent oratore cum per ſeſe ipſa loquantur. Quid itaque vel tanto Viro , vel tanta ejus munificentia, vel veſtra dignum expectatione hic eloquar ? Hoc unum ſanè , in quo omnia velut in arctum contracta & complecti mihi videor , & in bono lumine collocare ; INNOCENTIUM nempe XII.non ſibi , ſed Orbi natum Charitati ſemper vixiſſe , Charitati omni auro litaſſe , Charitati immori voluiſſe . Quidni ita , ſi pluſquam quadragies centena millia vel in publicis molibus excitandis , vel in Pauperum miſeriis erigendis impendiſſe dicatur ? Oppoſita videlicet , ſi fas eſt dicere, Midæ ſorte ; ſi enim illi , ut olim fingere fabula auſa eſt , inſigni rapacitatis , & avaritiæ portento , & lapides , & panes , & quicquid manu contrectaret abibat in aurum ſuis tantum commodis , ſeu verius incommodis profuturum : INNOCENTIO contra , perpetuo charitatis miraculo quicquid opum , quicquid auri veniret in manus illicò vel in operum lapides , vel in pauperum panes , vel in publica populorum commoda commutabatur . Nec alium ego teſtem , quàm eadem ipſius geſta hic invoco , cum & quæ fecerit , & ea etiam quæ non fecerit præclara id , plenaque voce loquantur . Percurrite animo, ſi minus oculis , tot Operum, tantaſque moles , quas ille vel Antii, vel Centumcellis , vel in ipſa Regina Urbium Roma profuſo ære confecit ; an non iſta tantarum rerum molimina animo veſtro ſtuporem injiciunt ? at quid potiſſimum in his miramini ? an excelſam operum magnificentiam , & Majeſtatem , qua ipſorum Ceſarum vel equaſſe, vel ſuperaſſe aliquando conatus viſus eſt ? an in iis excitandis celeritatem, qua eorum plurima intra biennii fines ad coronidem uſque perfecta , ſcenarum more , imò verius portenti inſtar enata potius, quam conſtructa viſa ſunt ? an poſtremò opportunam eorum utilitatem , & commoda, quippequæ non ludis ut olim Theatra , non Cineribus , ut Mauſolea; non populi laſcivientis licentię ut Circi , Metæ , Naumachiæ, cæteraque id generis vana nomina ; ſed vel excipiendis Pauperibus , vel ſervandis populo mercibus , vel juri dicendo , vel tutæ Navibus ſtationi parandæ deſtinata ſurrexerint ? benè omnia; ſingulorum enim conſideratio veſtram jure merito ſibi poſcit commendationem , & laudem : At ipſe , liceat ſaſſo loqui, quæ maximè in illis miror non ſunt auguſta illa quæ video, ſed quæ non video . Attollite oculos , per veſtram fidem ; omnia quaquaverſum circumſpicite, ac perluſtrate , num quis erexerit hæc tanta rerum molimina perlegitis ? numquid aliquod vel ſui nominis, vel ſui ſtemmatis inſigne proſtat ? Apage verò ; dehoneſtamenta enim iſta , non ornamenta domorum eſſe, INNOCENTIUS duxit: hæc illorum inanis gloria , imò verius ſpecioſa inſania eſt, qui ſua ſibi tantum , ac ſeſe curant ; at ipſe qui non ſibi , ſed orbi natum ſe noverat , ita omnia in aliorum commoda cedere , ita ſe , ita ſua uni tantum Rei publicæ ſervire voluit, ut ne nomini quidem

ſuo

ſuo ſervirent : quo tamen factum ut auguſta illa munificentiæ ſuæ monumenta eo illuſtriora aſſurgerent , quo nuda magis , ac ſine nomine ; ſummæque laudis loco aptari INNOCENTIO poſſit qood olim ille cecinit.

Mire Opifex quod tu feciſti ſit licet igens,
Quod non feciſti plus ego miror opus.

At quæ tandem deficiente jam tempore , deficiente voce hic dicam de profuſiſſima illa , ac propemodum divina in ſuos Pauperes charitate , quæ vel utramque vel ſanè potiſſimam laudationis ejus paginam facere debuiſſet ? quæ dicam Deus immortalis? Dicam ſanè ingentem hanc ſui Nominis laudem conſultò hùc uſque me diſtuliſſe ut extremum orationis meæ exitum ea Charitatis commendatione veluti corona redimirem , qua & ipſe extremum vitæ ſuæ exitum ad immortalitatem exornavit: ſecum enim natam, ſecum adultam , nunquam tamen ſeneſcentem, ita ſibi morienti vivam , ſpirantemque adſtare voluit , ut uni ipſi , cui jam dederat omnia, quicquid poſt omnia ſupereſſe videbatur , lectum, veſtes, interulam , animam quoque ipſam, ut ita dicam , moribunda voce legaverit : an non itaque verè omnium , qui non modo aliis vixit, ſed ne ſuus quidem mori voluit ? Dicam unos illum inopes utpote Chriſti Sanguine ſibi junctos, ſuos ſibi Liberos, Nepotes, Affines , uno verbo ſua eſſe omnia voluiſſe : & ut firmiſſimo aſſereret teſtimomio quanti faceret , unis ipſis mirante Orbe, plaudente Cælo, ipſa præ gaudio Charitate geſtiente , manſurum in poſterum Principatum inſtruxiſſe, in quo ſi molem ſpectes ad inhabitandum erectam, verè Regiam dices : ſi diurni cultus normam, & inſtitutum, ad delicias uſque productum miraberis : ſi annui cenſus rationem ac ſummam , non minus quadraginta millibus romani æris in annos ſingulos ſtabilitam invenies: Tanti ſtetit INNOCENTIO ſuus in tam nobiles Nepotes amor , & in exornanda Paupertate ſollicitùdo . Dicam poſtremò illum tantum auri , tantum argenti in cujuſvis generis inopes per integrum vitæ ſuæ curſum pleno, ut ajunt ; alveo derivaſſe, ut ſi quis INNOCENTIUM ſimillima animo ſuo Imagine ſpectandum Orbi exhibere vellet , non alia prorſus aptiori poſſet , quàm una illa, qua olim Staſicrates Alexandrum fingere deſtinaverat ; Ingenti ſcilicet Simulacro quod altera manu non Urbem , ſed univerſam quaqua patet Eccleſiam ſuſtentare, ac regere videretur , ex altera inexhauſtum auri flumen emittere , è cujus unda Peregrini, Debiles , Pupilli , Viduæ , miſeri demum omnes , & ærumnoſi ad delicias uſque ſuas haurirent , ac biberent. Sed quid ego tanti viri munificentiam flumini comparo cum Mare fuerit? Fluviorum enim curſus unius Regni, aut Regionis fines vix unquam videntur excedere : mare verò in quoſlibet terrarum ſinus effuſus, omnia ſuis fluctibns alluit , & circumplectitur. Quidni igitur INNOCENTII charitatem mare dixerim , qui non una tantum Roma,

non

non una contentus Italia, ſed univerſum animo complexus Orbem opportuna prò tempore ſuæ largitatis ſubſidia in Hiberniam, Agliam, Scotiam quò Catholici ſtabilirentur immiſit? immiſit in Gallias, quò extorres è Britannia Fidei Præcones alerenrur: immiſit in Hungariam, Poloniam, Germaniam, quò pugnantium olim pro Chriſtiano nomine Militum vel vulnera foveret, vel debilitatem erigeret; immiſit demum in extremos ipſos remotiſſimi orientis fines, quò Fidei lumen auri ſui præeunte fulgore clarius ethnicorum oculis coruſcaret. Nec ſuam ille, noſtramque Neapolim, cui ſpiritum, vitamque ſuam debere ſe noverat tantorum munerum expertem voluit, in hanc enim, ſi vera fateri volumus, penitiores beneficentiæ ſuæ ſinus effudit, vel cum Pauperibus ornamenta ſuæ Domus, ac pretioſam addiceret ſuppellectilem; vel cum Peſtilentia tactos immiſſo ingenti auro reficeret; vel cum hæreditarios Patrimonii ſui proventus redimendis in poſterum captivis legaret; vel cum Antiſtitum ſpolia donaret Eccleſiis; vel cum laboranti veſtræ Urbis Annonæ tot millia quæ ſibi debebantur liberali manu remitteret. Per omnia prorſus Mari ſimilis, in quod flumina ad hoc unum influunt, ut Orbi reddat; nec ſua utitur immenſitate, niſi ut omnibus pateat, & aliorum commodo ſerviat.

Ita ille inter nos vixit cum diù vixit: ſed eheu! vixit, inquam, non adhuc vivit. Hoc uno equidem de noſtra omnium ſorte non benè meritus, quod tandem obiit: etenim quò pleniori charitatis officio nobis non ſibi vixerat, eò acerbiori doloris ſenſu nobis, non ſibi emori viſus eſt. Et nobis ſanè non ſibi obiit, qui Terris ereptus jam Superis vivit, ſuoque Cæloquod geſtienti nuper manu omnibus aperuerat inſertus eſt; fortaſſe ne iterum claudere cogeretur quod diù ſemper animis, votiſque noſtris apertum vellet. Vivit itaque Cælo, qui terris tamdiù vixerat, & charitate ducente præire voluit qua ſequamur. Hoc ſanteacta illius merita nobis innuunt: hoc placidiſſima mentis, animique tranquillitas qua diem clauſit: hoc patrata quædam, ſi fas eſt credere, ad ejus cineres mira, quæ fama profert. At mihi prò ingenti ſatis miraculo, imò pro omni eſt quòd INNOCENTIUS XII. Conſtantia Maximus, Religione Pontifex, Charitate Optimus, verè Suus, verè Numinis, verè Omnium Vixerit.

INSCRIPTIONES
IN APPARATU
Ejuſdem Funeris.

I.

INNOCENTIO XII. PONTIFICI MAXIMO
EX GENTE PIGNATELLA HUJUS AMPLISSIMÆ URBIS PATRICIA,
ET NOBILISSIMA.
QUI CUM PRÆCLARAM INDOLEM, ET INGENIUM
OPTIMIS DISCIPLINIS, ET ARTIBUS EXCOLUISSET,
ROMAM, UBI PUER ANTEA FUERAT ERUDITUS,
ADULTA JAM ÆTATE REVERSUS, ET MUNERIBUS ADMOTUS
URBINI PROLEGATUS, MELITÆ QUÆSITOR FIDEI, ET VITERBII GUBERNATOR;
DEMUM NUNCIUS PRIMO IN HETRURIA, MOX APUD POLONOS, ET APUD GERMANOS
EGREGIAM PER TRIGINTA FERE ANNOS APOSTOLICÆ SEDI,
EXIMIA SEMPER FAMA, ET GRATIA APUD OMNES,
NAVAVIT OPERAM.
IN URBEM REDUX AD ECCLESIAM LYCIENSEM, QUÆ ILLI A CLEMENTE X.
FUERAT COLLATA, MIRA ANIMI CONSTANTIA, ET MODERATIONE PROFECTUS;
AC NON MULTO POST AD MUNUS SECRETARII S. CONGREGATIONIS
NEGOTIIS EPISCOPORUM, ET REGULARIUM PRÆPOSITÆ REVOCATUS,
EXINDEQUE PONTIFICIO CUBICULO PRÆFECTUS;
AB INNOCENTIO XI. CARDINALIS CREATUS,
EX EPISCOPATU FAVENTINO, ET LEGATIONE BONONIENSI
AD ARCHIEPISCOPATUM NEAPOLITANUM, ET EX HOC
AD ECCLESIÆ UNIVERSALIS REGIMEN FUIT EVECTUS,
CUI SANCTE, ET FELICITER PRÆFUIT ANNOS IX. MENSES II. DIES XV.

CATHO-

II.

CATHOLICÆ VERITATIS CUSTOS, ET MAGISTER
RENASCENTES PRAVARUM OPINIONUM ERRORES
APOSTOLICA CENSURA CONFIXIT;
ET DISCIPLINÆ ECCLESIASTICÆ VINDEX
QUIDQUID IN MORES, AC INSTITUTA CLERICORUM, ET REGULARIUM
CONTRA SACRAS MAJORUM REGULAS IRREPSERAT
SANCTISSIMIS DECRETIS CORREXIT.

III.

BELLUM SACRUM ADVERSUS TURCAS
TAM PROSPERE A FOEDERATIS PRINCIPIBUS GESTUM
ET TANTA CUM CHRISTIANI NOMINIS GLORIA
SUB IPSO CONFECTUM
TRANSMISSIS IN GRÆCIAM QUOTANNIS
MAGNA CUM MILITUM MANU TRIREMIBUS
ALIISQUE SUBSIDIIS LIBERALITER JUVIT.

IV.

AD AUGENDUM IN VINEA DOMINI NUMERUM OPERARIORUM,
QUI GENTIBUS, QUÆ SEDENT IN TENEBRIS,
ET REGIONE UMBRÆ MORTIS,
EVANGELICÆ PREDICATIONIS LUCEM
AFFERRE POSSENT;
APOSTOLICA LARGITATE INGENTEM AURI VIM
COLLEGIO DE PROPAGANDA FIDE DONO DEDIT.

V.

INTELLIGENS SUPER EGENUM, ET PAUPEREM
IN PALATIO LATERANENSI HOSPITIUM APERUIT
PRO INVALIDIS;
ET ORPHANORUM PATER, AC TUTOR
PUEROS INOPES, ET VAGOS IN AMPLA DOMO AD ID EXTRUCTA RECEPIT,
UT ALERENTUR, ET IN PIETATE CHRISTIANA,
AC IN OPIFICIIS INSTITUERENTUR.

BRI-

VI.

BRITANNORUM, ET HIBERNORUM INOPIAM
QUI OB INVICTAM IN RELIGIONE CATHOLICA CONSTANTIAM
FORTUNIS OMNIBUS EXUTI
A PATRIA EXULARE SUNT COACTI,
ET AMANTISSIMIS OFFICIIS APUD ALIOS,
ET SUAMET LIBERALITATE SUBLEVARE NON PRÆTERMISIT.

VII.

OBLITUS DOMUM PATRIS SUI
UT IMMACULATUS ESSET
CARNEM, ET SANGUINEM NON RESPEXIT;
ET LEGE LATA
NIMIS EFFUSUM ERGA CONSANGUINEOS AMOREM, ET STUDIUM
IN SUMMO SACERDOTIO COERCUIT.

VIII.

AUGUSTUM SAXONIÆ DUCEM, ET UNUM EX IMPERII SEPTEMVIRIS
CUJUS MAJORES SUPERIORI SÆCULO
PRIMI IN GERMANIA A RELIGIONE CATHOLICA DEFECERANT,
IN ROMANÆ ECCLESIÆ COMMUNIONEM RECEPIT,
AC IPSIUS ELECTIONEM IN REGEM POLONIÆ,
PACIFICATIS PROCERUM AB ILLA DISSIDENTIUM ANIMIS, RATAM HABUIT.

IX.

OPPORTUNE, ET IMPORTUNE OBSECRANDO,
AC PLURIES OB ID INDICTIS ECCLESIÆ UNIVERSÆ
PUBLICIS SUPPLICATIONIBUS,
CHRISTIANOS PRINCIPES DIUTURNO, ET ACERBISSIMO BELLO
INTER SE DIGLADIANTES
AD PRISTINAM CONCORDIAM REVOCAVIT.

UT

X.

UT EXPEDITIÙS, ET SANCTIÙS
JUS SUUM UNICUIQUE REDDERETUR,
PLURA IN JUDICIIS EMENDAVIT,
AC EX INTEGRO SANXIT;
ET UT JUDICES IN OFFICIO CONTINERET,
FACILEM SE ADEUNTIBUS ETIAM PUBLICE EXHIBUIT.

XI.

AQUAS EX FONTIBUS FORI CLAUDIJ
A TRAJANO CÆSARE DERIVATAS,
ET INJURIA TEMPORUM INTERMISSAS, DILAPSASQUE,
NOVO AQUÆDUCTU, A FUNDAMENTIS EXTRUCTO,
PER VIGINTI, ET AMPLIÙS MILLIA PASSUM,
AD INCOLARUM, ET NAVIGANTIUM COMMODUM
CENTUMCELLIS RESTITUIT.

XII.

ANTII PORTUM A BARBARIS
ANTE PLURA SÆCULA EVERSUM, ET RUDERIBUS OBSTRUCTUM,
OPPORTUNIORI LOCO EFFOSSUM,
AC AGGERIBUS ADVERSUS MARIS ÆSTUS MUNITUM,
AD PRÆTERNAVIGANTIUM CONFUGIUM
ITERUM APERUIT.

XIII.

AMPLISSIMIS ÆDIFICIIS
PARTIM ABSOLUTIS, ET RESTAURATIS, PARTIM A FUNDAMENTIS EXTRUCTIS
MAJESTATEM URBIS MIRIFICE AUXIT,
EX QUIBUS VEL PRÆCIPUUM, FORUM AB EJUS NOMINE
INNOCENTIANUM APPELLATUM, IN QUO NEGOTIA, AC LITES
COMMODIUS PERTRACTARI A CAUSIDICIS, ET A LITIGATORIBUS,
ATQUE EXPEDIRI A JUDICIBUS POSSENT.